

Regizori nominalizați

Silviu PURCĂRETE

*„...o unită de oglinzi deformate
de nostalgie”*

Patrel Berceanu: *Mulți comentatori ai piesei A douăsprezecea noapte vorbesc despre Iliria ca despre un tărâm al delirului și al nebuniei erotice. Nu este singura semnificație atribuită piesei, dar ea este insistent reiterată. Cât de îndreptățită este această interpretare ?*

Silviu Purcărete: Aceasta este chiar tema piesei, în care se vorbește despre nebunie în fel și chip. Cuvântul „nebunie” apare de nenumărate ori. Este o piesă despre puterea și nocivitatea fanteziei, despre partea ei otrăvitoare; despre confuzia sexelor și a indivizilor, confuzia spațiului și a timpului. E una dintre piesele cele mai speciale ale lui Shakespeare, are scriitura cea mai modernă; într-un fel, s-ar putea vorbi chiar de scriitură postmodernă. Este scrisă dintr-un joc și e izvorâtă dintr-o adâncă melancolie, dintr-un sentiment al măcinării de sine, al degradării, și nu dintr-un impuls tandru. Este o piesă ciudată și foarte tristă. Este, în același timp, o piesă destul de confuză, dificil de povestit.

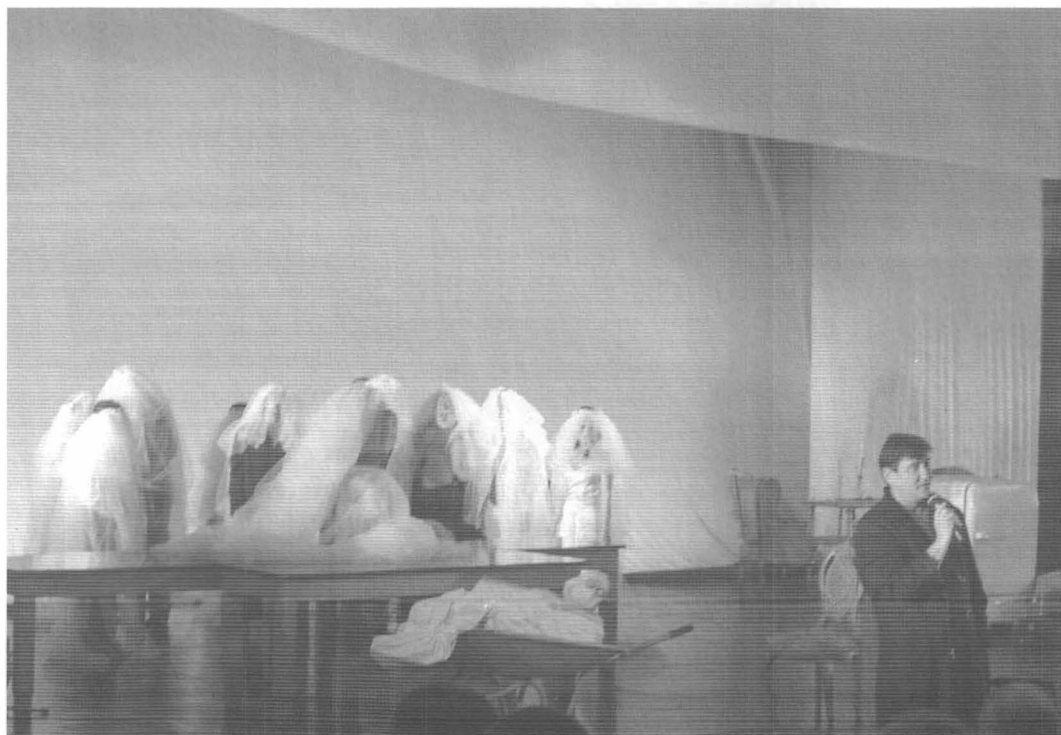
Sigur, despre nebunie se poate vorbi, în sensul patologic al cuvântului, ca despre o boală, dar, în acest caz, piesa ar fi mai puțin interesantă. Dar granițele, în cazul literaturii și artelor, sunt mult mai largi și mult mai vagi, mai fluide. Despre aceste granițe vorbește Shakespeare, când vorbește despre nebunie. Nu știm unde se termină fantezia artistului și unde începe domeniul maladivului. E o „distanță” pe care n-a descoperit-o încă nimeni. Dar „nebunia” nu se tratează numai la spital, ea se tratează și în lumea artei; o tratează teatrul, muzica, pictura. Nebunia în cazul acestei piese este legată de confuzia granițelor, de imprecizia contururilor.

P.B.: *Vă pun o întrebare care poate că e banală, dar mi se pare de neevitat: de ce ați ales tocmai această piesă ?*

S.P.: Am mai spus-o de câteva ori, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios: această piesă a lui Shakespeare o alegi când n-ai o altă idee! Când nu știi ce altceva să faci, îți spui: ia să alegem *A douăsprezecea noapte*! Sigur, e o glumă, dar este și ceva adevărat, pentru că, repet, este piesa cea mai ambiguă, cea mai confuză și cea mai cețoasă, pe care nu o poți impune pentru că vrei să afirmi ceva, ci tocmai pentru că vrei să te arunci, să plonjezi într-o enigmă irezolvabilă. Dar, de mare frumusețe. Să te trezești și tu că ești printre cei care încearcă să monteze această piesă de nemontat. E o canava, e o piesă scrisă la

Cum doriți sau Noaptea de la spartul târgului de Shakespeare.

repezeală, la un sfârșit de carnaval într-un fel. E scrisă „în a douăsprezecea noapte“, la sfârșitul petrecerilor. Ea degajă acest sentiment de sfârșit, acest sentiment de melancolie, această tristețe a sfârșitului. Un sfârșit dulce și amar, în același timp. Asta m-a atras.

P.B.: *Aș propune să revenim asupra acestui joc al identităților, care este vizibil și pe planul psihologiei personajelor, dar și ca formă a convențiilor teatrale.*

S.P.: Evident, în piesa lui Shakespeare, identitățile nu sunt clar definite. Dar ar fi prea mult, sau prea puțin, să afirmi că este o piesă care tratează amorul sub aspectul homo-erotic sau hetero-erotic. Nu asta e problema. Că fiecare individ conține în el, în proporții diferite, realitatea ambelor sexe, este un lucru care nu mai constituie de mult un mister; că sensibilitatea omului este dublă, nu mai este, iarăși, un secret. Această temă este frecventă la Shakespeare. *Cum vă place*, piesă cu un titlu foarte asemănător, este mult mai mult împinsă în această direcție și exploatează mult mai adânc această temă. Dar aceste piese, ca și altele, își au originea și în faptul că pe vremea aceea piesele erau jucate numai de bărbați, în travesti; tocmai din faptul că rolurile de femei erau jucate de bărbați începea să apară această ambiguitate. Jocurile se dedublau: un bărbat joacă o femeie care joacă un bărbat. Lucrurile se complicau. Declan Donelan, care a făcut mai demult un *Cum vă place* cu o distribuție exclusiv masculină, a realizat recent, în Rusia, un spectacol cu *A douăsprezecea noapte* numai cu actori bărbați, și care a avut mult succes și în Europa.

P.B.: *Onomastica personajelor ne trimite cu gândul la Italia, dar și la Anglia. Totuși, cu nonșalanță, Shakespeare plasează acțiunea în...Iliria. Noi, ca balcanici, avem o anumită perspectivă istorică și mitologică despre Iliria. Dumneavoastră cum ați privit spațiul propus de Shakespeare ?*

S.P.: Numele locului nu are nici un fel de relevanță geografică. E un teritoriu iluzoriu, așa cum e și Boemia sau Sicilia, în piesele lui Shakespeare. Sunt teritorii care ieșeau din sfera cunoștințelor comune. Dar, dacă ar fi să căutăm parfumuri balcanice, în această poveste, ar fi o enormă pierdere de timp (prostie). Iliria e nicăieri, astfel cum era și Polonia lui Dom'Ubu al lui Jarry. Iliria, în cazul acestui spectacol, a fost descoperită de mine chiar în incinta bibliotecii Teatrului Național din Craiova, printre dulapurile cu cărți vechi, putrede, prăfuite și fantomatice și care au constituit, ca imagine, baza de inspirație a spațiului, ca decor. Spațiul Iliriei noastre este un spațiu închis-deschis, în care nu există granițe între apartamente, contururile nu sunt precis delimitate. Spațiul, ca și timpul, sunt fluide, se amestecă. Este un spațiu ipotetic, un spațiu al fanteziei.

P.B.: *Există în acest spațiu, totuși, un element puternic referențial: biblioteca.*

S.P.: Da, dar e o bibliotecă goală, sunt doar osemintele, scheletele unei biblioteci. E un decor care vrea să transmită un sentiment și nu o formulă intelectuală. Un corp de bibliotecă din care au fost scoase cărțile dă un sentiment; e o diferență între carcasa unui gândac viu și carcasa unui gândac mort, uscat de căldură, din care nu a rămas decât coaja. Sunt biblioteci-vitrine, transparente, care închid și dezvăluie în același timp. Este un spațiu nearticulat, ca într-o locuință în care oamenii sunt pe punctul de a se muta. Mobilele sunt aranjate ca într-un depozit din care a dispărut structura.

P.B.: *Acest decor cu rosturile dezarticulate se înscrie în logica granițelor fluide de care vorbești mai devreme. Și, cum e vorba de o bibliotecă, cred că această imagine l-ar fi șocat și i-ar fi plăcut lui Borges, pus în fața unei biblioteci-carapace pentru „vid“.*

S.P.: Desigur, o bibliotecă goală e încă mai completă decât preaplinul bibliotecilor lui Borges. E o imagine a unor vitrine, care au fost cândva biblioteci, populate de personaje mai mult fantomatice, un fel de fantome somnambule.

Dar, adevărul e că tema mi-a fost inspirată de realitatea însăși a acestui teatru. În această piesă se vorbește, mai mult decât oriunde, despre viața mea în acest teatru. E o piesă pe care am tratat-o pe baze nostalgice. Sunt aici toate spectacolele pe care le-am făcut, majoritatea actorilor cu care am lucrat; este o suită de oglinzi deformate de nostalgie, o privire melancolică asupra unui timp pe care l-am petrecut aici, cu sentimentele și parfumurile care au existat. M-au inspirat nenumăratele descinderi în biblioteca teatrului, care e un loc care pe mine m-a fascinat, pentru că, timp de cincisprezece ani de când vin aici, în teatru, ei bine, acele dulapuri ale bibliotecii nu mi s-au părut a fi deschise. Cărțile de acolo au fost închise ca niște borcane cu spirt cu fetuși în ele și am avut senzația că, dacă le atingi, se duc naibii. Au stat acolo închise timp de cincisprezece ani.

P.B.: *De ce ați renunțat la titlul consacrat al piesei ?*

Ce stare de grație ați dori să transmită spectacolul din perspectiva „noptii de la spartul târgului“ ?

S.P.: În franceză, titlul consacrat nu este *A douăsprezecea noapte*, ci *Noaptea regilor*, tocmai pentru ca sensul întâmplărilor din piesă să se regăsească într-o sărbătoare cunoscută francezilor. La noi, a douăsprezecea noapte de la Crăciun corespunde cu Boboteaza. Pentru englezi, semnificația era iarăși foarte clară. Dar, în limba română, *A douăsprezecea noapte* n-are nici un înțeles. Atunci, piesa ar trebui tradusă ca *Noaptea de Sfântul Ion* sau *Noaptea de Bobotează*, dar nici asta nu dă o semnificație corectă. Despre ce e vorba ? Piesa e o comandă făcută de regina Elisabeta, care obișnuia să închidă ciclul de petreceri începute de Crăciun și să le termine în această a douăsprezecea noapte cu un spectacol special, comandat. Asta i-a cerut lui Shakespeare, o piesă de Bobotează, o piesă de Sfântul Ion. O piesă de la sfârșitul chefurilor. Așa că am ezitat între a-i spune *Noaptea de la sfârșitul chefurilor* sau *Noaptea de la spartul târgului*. Noi știm foarte bine că tristețea care-l apucă pe român de Sfântul Ion este incomparabilă, nu există melancolie mai mare în sufletul unei națiuni decât când se termină petrecerile începute de Crăciun. E o mare melancolie cu această ultimă petrecere, căci a doua zi ne ducem la serviciu! E o mare tristețe. Acesta e sentimentul de „la spartul târgului“, un sentiment de sfârșit de lume, pe care nimeni nu-l trăiește mai bine, ca nație, decât românii. De aceea, am propus acest titlu, care vorbește nu numai despre semnificația textului, ci și despre spectacol, care este, totuși, o adaptare, fiindcă am transformat mult materia traducerii lui Mihnea Gheorghiu.

Patrel BERCEANU